

НАЦІЯ В ПОХОДІ

NATION IM AUFBRUCH

Орган
української державницької думки

Рік III

Червень 1941

Ч. 7—8 (48—49)

На правах рукопису.

НАЦІЯ В ПОХОДІ

двотижневик, орган української державницької думки.

Видає В. Кужім, Berlin-Grunewald, Humboldtstrasse 12. Tel. 97-85-82.

Редактує Колегія.

випуск 7—8 (48—49)

Берлін, Червень 1941

Зміст:

ПРОМОВА ЯСНОВЕЛЬМОЖНОГО ПАНА
ГЕТЬМАНА НА ПРИНЯТТІ МОСГД —
БЕРЛІН З НАГОДИ 23. РІЧНИЦІ ВІД-
НОВЛЕННЯ ГЕТЬМАНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ
1918 РОКУ.

УКРАЇНСЬКІ ЄРАРХИ СВЯТОЇ ПРАВО-
СЛАВНОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ЦЕРКВИ В
ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТОРСТВІ.

Іван Мельник: КУЛЬТ НЕФАХОВОСТИ.

В. Мурашко: ДЕРЖАВНА СИЛА ЯПОНІЇ.

Др. А. Фаатц: ШЛЯХИ І ЦІЛІ АГРАРНОГО ЗАКОНО-
ДАВСТВА.

О. Губчак: ДОДАТКИ ДО СТАТТІ «ГЕОПОЛІТИЧНІ
ПЕРСПЕКТИВИ».

Є. Б-ий: ТОВАРИСТВО УКРАЇНСЬКИХ БОГОСЛО-
ВІВ У ХОЛМІ.

Максиміліян Плечко: ОРГАНІЗАЦІЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ В УКРАЇН-
СЬКІЙ ГЕТЬМАНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ В 1918 Р.

ЦІНА подвійного числа 80 RPF.

Передплата на пів-року RM 4—

Передплата на цілий рік при одноразовій засиліці щодо суми — RM 7—

Український Науковий Інститут в Берліні

оголосив на літній піврік 1941 р. наступні виклади як уведення в українознавство.

1. Українське господарство — доц. дипл. інж. Р. Димінський, Понеділок 17—18 г.
2. Історія України — доц. Др Б. Крупницький, П'ятниця 18—19 г.
3. Українська народність — проф. Др З. Кузеля, П'ятниця 17—18 г.
4. Українська культура — проф. Др І. Мірчук, Четвер 17—18 г.
5. Українська мова й писемництво — доц. Др Я. Рудницький, Четвер 18—19 г. Викла-
ди зачалися в понеділок 12. травня 1941.

NATION IM AUFBRUCH

Halbmonatschrift der nationalen ukrainischen Staatsideologie

Herausgeber: W. Kujim, Berlin-Grunewald, Humboldtstraße 12. Tel. 97-85-82.

Redigiert vom Ausschuß.

НАЦІЯ В ПОХОДІ

NATION IM AUFBRUCH

ОРГАН УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ ДУМКИ

Промова Ясновельможного Пана Гетьмана на принятті МОСГД — Берлін з нагоди 23. річниці відновлення Гетьманської Держави 1918 року

«Високоповажані Пані й Панове!

Ми переживаємо час, коли ревуть гармати, падають великі держави, але повстають і нові. Час надзвичайний, час тяжкий і відповідальний. Тяжкий тому, що наш Народ, скутий чужими формами, чужою організаційною сіткою, йде не за голосом свого генія і своїх славних воївничих предків, а за наказом чужих зверхників. Та рівночасно це повний значіння час, що ховає в собі можливості і для нашого народу.

Я так відчуваю... Ми стоїмо перед великим іспитом.

Мій досвід, моя непохитна віра в Українську справу й моя любов до нашої Землі й до її синів накладають на мене обов'язок забрати сьогодні голос.

Народи, що їх провідники, чи кандидати на них, не вміють завжди, всюди й за кожної ситуації ПАНАМИ-ЛИЦАРЯМИ бути, — такі народи не мають права на вільне життя.

Народи, що їх провідники не мають відчуття національної гордості, можуть бути тільки знарядлям для інших.

Народи, що їх провідники стають тінями чужих панів, луною чужих слів і відблиском чужої слави, скочуються безповоротно у прірву небуття.

Завтра належатиме відважним і гордим, але одночасно чистим серцем і ділом своїм.

Україна встане й дужою буде, коли вона супроти зовнішнього світу, супроти зовнішнього тиску, супроти зовнішнього розкладу поставить з одного боку свою сталеву ЄДНІСТЬ, єдність ліпших своїх синів, де б вони не були, а з другого — не паде духом і збереже свою національну честь, які б не були тяжкі умовини для її існування.

Бо єдність тоді тільки варта чогось, коли вона на Божий закон, на закон лицарський та на закон нашої МАТЕРІ-ЗЕМЛІ оперта, коли слова «зрада», «чвара» та «наймит» будуть із словника тої Єдності-спільноти раз і на завжди викреслені.

Перші два закони відомі, третій закон каже про вірність заповітам предків наших, що Землю нашу українську понад усе любили та рясно її кровю своєю скропили, себто, каже він про ТРАДИЦІЮ.

Ми, українці, маємо завжди йти своєю власною дорогою, УКРАЇНСЬКОЮ; дорогою вікової української творчості, узгляднивши, ясна річ, чужий досвід на полі техніки, соціальних та культурних досягнень. Ось у цьому найвищий вияв українського державницького націоналізму — схоронити своє власне національне обличчя за найтяжчих часів, схоронити свою власну українську душу, а не в порожнечі дешевих, хоч може й ефектових слів...

Ті чи інші історично-політичні ситуації залежать не від нас, але використати їх як найліпше — це залежить від нас самих. Винятково сприятливу конюнктуру для нас 1917 року ми самі поховали з кінцем Гетьманської Держави 1918 року.

Хай же День сьогоднішній, перший День Української Гетьманської Держави 1918 року, буде пригадкою не тільки для гетьманців, але і для всіх українців доброї волі, що не можна в обличчі ворога, що став уже над кордоном, що вже зачайється з отруєю в руці всередині нашого національного тіла, робити перевороти, міняти форму державного кермування.

Хай приклад новітній, приклад Сербії ще більше змусить над цим зупинитися...

Хай дальший наш гіркий досвід, що потому прийшов для нашого народу, буде останнім для нас гірким досвідом!

Нема тут правих і винуватих. Є тут недосвідчені й нерозважні. Наші очі мають бути звернені наперед!

Великі страждання нашого народу забороняють нам бути ще раз нерозважними. Пережите всенародне лихо наказує нам відкласти набік усе дрібне й несуттєве, а цілу увагу свою зосередити на найважнішому. А тому, поки ще час дозволяє нам, хай кожний із Вас, що має серце на належному місці, гуртує коло себе менших своїх та повсякчасно каже їм словом і чином про те, що УКРАЇНА вільною буде, коли теперішнє розсварене і здрібніле Українство в давніх завзятців, в лицарів козацьких обернеться, ЛИЦАРІВ ХРЕСТА й МЕЧА!

Хай кожний знає, що Гетьманський Рух це не партія, що намагається здійснити свої партійні інтереси. Тільки ворожі до нас елементи, що не розуміють великої ІДЕЇ Гетьманського Руху, можуть розглядати нас як партію.

Рух наш — понадпартійний!

В Ідеї й Чині державноми він прагне перетопити всі противенства української дійсності й вивести Український Народ на Вільний Шлях.

Кожному, хто справді, на ділі, а не тільки на словах, проявляє своє національне почуття, хто дбає про збереження національної гідності й гордості. — є в нашому русі почесне місце.

Коли кажуть про нас, що ми ексклюзивні, то це неправда; ми не воюємо з чесними людьми, що собі відмінно віл нас думають про те, як вдобути Українськими народові волю на своїй Землі. Ми з такими людьми можемо пліч-опліч йти проти спільногого ворога, але ми воюємо й будемо воювати до кінця, коли іде потрібно, проти тих провідних людей з поміж Українства, що на словах стовідсоткові українці, а на ділі морально розкладають

наш народ, убивають у ньому всяке почуття лицарства, національної гордості і штовхають його додолу.

Звертається до Вас, гетьманці, зрозумійте це все, і які б тяжкі часи не довелося нам пережити, знайте, що я ніколи не війду в взятого нами шлях і не відхилюся ні на йоту від визначеного напрямку. І прошу Вас пам'ятати, що на кожному гетьманці лежить велика відповідальність — чесно ти за меню, як би тяжко йому не було. Це єдиний для нас вірний шлях, що доведе нас до перемоги.

Хай Бог буде в нами і з Україною під цей час!

Слава Україні!»

Присутні спонтанно співають «Це не вмерла Україна». ЯВПГетьман продовжує:

«Панове!

Я говорив тут про лицарство. Одною з прикмет лицаря це почуття вдячності до тих, хто нам допомагав, або допомагає. Ми живемо в Великій Німеччині й користуємся роками з її гостинності. Сьогодні в День роковин повстання в Україні Гетьманства в 1918 році не треба забувати, що німці тоді прийшли нам на поміч усією силою свого військового апарату й дали тим можність створити Самостійну Українську Гетьманську Державу.

Згадаймо з великою вдячністю ці часи й побажаймо щастя й успіху Великій Німеччині й її Вождеві:

Гайль Гітлер!»

Українські єпархи Святої Православної Автокефальної Церкви в Генерал-Губернаторстві

I. ІЛАРІОН, Архієпископ Холмський і Підляський.

Архієпископ Іларіон (проф. др. Іван Огієнко) народився в селянській родині 2. I. 1882 р. в м. Брусилові на Київщині. 1896 р. закінчив Брусилівську чотирірічну міністерську школу першим учнем. У серпні 1896 р. прибув пішком з магістратом до Києва, де склав іспити й одним із перших прийнятий до Військово-Фельдшерської школи. В 1900 р. закінчив ту школу першим учнем і по 1903 р. служить фельдшером у київському Військовому шпиталі. На цей саме час припадає в Огієнкові пробудження української свідомості. В 1903 р. складає матуру при Острозькій на Волині класичній гімназії. Вступає на медичний факультет університету Св. Володимира, з якого переходить на історично-філологічний, що його й закінчує з дипломом I. ступня в 1909 році. В 1912 р. закінчує Вищі педагогічні курси в Києві. В 1915 р. складає професорські магістерські іспити і стає приватдоцентом університету Св. Володимира. В 1917 стає професором Українського народного університету на катедрі української мови. В 1918 р. — надзвичайним професором на катедрі української мови Українського дер-

† Іларіон. Архієпископ Холмський та Підляський.

двух роках, українському Архієпископові, вийти з твої боротьби пе-
реможцем.

Віримо, що й тепер з допомогою, тої випробованої та в досвіді літ-
ще дужче загартованої зброї Архієпископа Іларіона досягне поставленої
себі мети в праці для добра Української Землі та її синів.

ІІ. ПАЛАДІЙ, Архієпископ Краківський і Лемківський.

Архієпископ Паладій (Видбіда-Руденко) Народився в духовній ро-
дині в 1891 р. По закінченні в 1909 р. Духовної семінарії вступив на фі-
зико-математичний факультет університету Св. Володимира в Києві, що
його й закінчив у 1915 р. По закінченні у-ту служив у Державному Контролі,
а потім працював у кооперації в Кам'янці-Подільському, Катеринодарі на
Кубані, в Вінниці і в Києві.

За студентських часів належав до Подільського українського студент-
ського земляцтва, а також і до Товариства українських Поступовців (ТУП).

*) Про церковну працю Архієпископа Іларіона подано в листопадовому числі
«Н. в П.», ст. 24—26.

жавного у-ту в Києви а далі — ректо-
ром Кам'янець-Подільського держав-
ного українського у-ту. В 1919—1920
роках — міністер освіти та ісповідань
ув Українській народній республіці. В
1926—1932 рр. — звичайний професор
Богословського факультету при
Варшавському У-ті на катедрі церков-
нослов'янської мови та Кирилівської
палеографії.

Дня 8. X. 1940 р. проф. Іван Огі-
єнко пострижений у ченці і приймав
ім'я Іларіон, а 20. X. 1940 р. хірото-
нізований на єпископа.

Цей сухий реєстор найважніших
дат*) із життя Архієпископа Іларіо-
на не дає нам тої картини боротьби,
що нею виповнені ті дати та що її ма-
лій хлопець, молодик і нарешті гро-
мадянин Іван Огієнко звів із особи-
стими матеріальними зліднями, а да-
лі і з політичними зліднями україн-
ського народу, щоб здобути собі осві-
ту та таким чином якнайліпше послу-
жити свому народові.

Незломна воля, вперта завзятість,
характерність, надзвичайна працездіб-
ність та енергія — ось та зброя, що
допомогла теперішньому, першому, по-

На з'їздах ТУП-у виступав, як делегат від Кубані, а після від Поділля. Перший раз був на зборах ТУП-у, що відбулися в помешканні члена Державної думи бар. Штайнгеля, пізнішого посла Української Держави (1918 р.) в Берліні.

Учасник Національного конгресу в Києві в 1917 р. і член Центральної ради від Поділля. Обраний членом Російських установчих зборів і Українських установчих зборів.

Займає становище (з вибору) голови управи Подільського союзбанку. Цю уставову розширює й закладає філії в Могилеві, Кам'янці-Подільському, Готлі й Гайсині. Приймає участь у заснованні Українського кооперативного банку в Вінниці на Поділлі в 1918 році.

В 1919 р. стає віце-міністром фінансів Української народної республіки. Згодом кермуб тим Міністерством, а рівночасно й Міністерством господарства.

Перелім надходить в 1921 р., коли поховав свою дружину й лишився з малими дітьми в Варшаві на еміграції. Кідає політичну і громадську діяльність, приймає священство й осідає на українській парафії в Володимири Волинськім. Працює виключно як парафіяльний священик. В 1930 р. на прохання Митрополита Діонісія займає становище члена Волинської духовної консисторії і всю свою увагу звертає на відбудову знищених війною православних храмів на Волині. За п'ять літ праці на цілім терені відбудовано коло 150 церков, збудовано 20 нових, на що зібрано коло півдругого мільйона золотих. Воєвода польський Юзефський виселяє о. Петра, як «уцьонжливого», з Волині, Св. Синод православної автокефальної церкви з уваги на досвід, заслуги та високу освіту призначає Митрофорного Протоієрея Петра Видібіду-Руденка членом Віленської духовної Консисторії, але він воліє обнати формально скромніше становище заступника секретаря Св. Синоду в Варшаві, щоб жити і працювати серед свого народу, бо Варшава це найбільше скupчення українською еміграцією й візитація науки релігій для православних у всіх школах м. Варшави.

Ще в 1927 р. йому пропоновано архієрейський чин, але він відмовляється. 1932 році запропоновано те саме, але з тим самим вислідом. В 1935 р. вступає до Почаївського монастиря й як інок того монастиря повертає до Варшави й повнить службу в Церковній адміністрації при Св. Синоді.

† Іллайдій, Архієпископ Краківський
і Лемківський.

В 1935 р., коли він дає свою згоду на приняття сану єпископа, на це не погоджується польський уряд і його кандидатуру відкидає.

Архимандрит Паладій, окрім церковної адміністрації, обіймає обов'язки сакіларія при Митрополичому храмі й кермінцтво Емеритальною касою православного духовенства. Цю занепалу установу відроджує й не тільки притягає до співпраці все духовенство Митрополії, але і архієреїв. В результаті досягає він того, що духовні емерити без державної допомоги не тільки одержують емеритальну запомогу за кілька літ, але перед самою війною закупає для каси за всі резерви 4-поверхову кам'яницю в Варшаві.

По війні разом із проф. Огієнком творить Українську православну церковну раду і з посвятою працює над відбудовою канонічного строю Православної Автокефальної Церкви.

9. II. 1941 р. хіротонізований на єпископа. Поминувши глибоку релігійність, надзвичайну скромність та особисту невибагливість Владики, треба особливо піднести його віддану працю над відбудовою канонічного строю Православної Автокефальної Церкви, що був поважно захитаний бурхливими подіями останніх двох років. У цій праці, до речі непоказній і часто-густо непопулярній серед деяких українських кол*), та в підході Владики до неї виявилося глибоке розуміння ним основ, що на них тримається та розвивається справжня Христова Церква, та їх значення. Зокрема ж ще цінним для Української Православної Церкви є й буде той адміністративний досвід, що його набув Архієпископ Паладій за часу своєї довголітньої єрейської служби в Православній Автокефальній Церкві.

Іван Мельник.

Культ нефаховости

Думки в приводу книги В. Липинського „Релігія і Церква в історії України“.

В своїх попередніх міркуваннях з приводу книги Липинського я звернув увагу на ролю та значення віри в системі нашого духовного життя, вийшовши з того факту, що автор цієї праці розглядає історичні явища з точки погляду віруючої людини. Ми могли переконатися, що навіть у межах т. зв. точних наук ми не можемо обйтися без віри, бо самі вже перші кроки на шляху до розуміння світу не спираються на знанні, а потребують помочі віри, поминувши вже той факт, що дійсність висуває перед нами щораз більше загадок, коли докладніше намагаємося розкрити всі її таємниці, що їх сам розум не в силі пояснити. Отже — цілком ненауково думає людина, що, засліплена поступом теперішньої науки, вірить у її всемогутність та відкидає все, що, на її думку, суперечить вислідам наукового думання. Тільки поверховна інтелектуальна праця може довести до таких висновків. Натомість глибші розсліди з неминучою конечністю виявляють всю немінність людського розуму й цим самим залишають вільне місце для віри,

*). Це кола, що стоять на сутодемократичній, а рівночасно сутобезбожницькій зараді відділення церкви від держави.

що заспокоює найглибші потреби людини, помагає їй вийти поза вузькі межі безпосереднього досвіду й доповнити, чи то при помочі релігії, чи то при помочі філософії, фрагментарний вигляд дійсності.

Я старався також психологічно довести, що знання і віра — це два цілком відмінні вияви духового життя, що обертаються в цілком відмінних площинах, наслідком чого конфлікт між ними неможливий. Правда, вони не залишаються без взаємного на себе впливу, вони себе доповнюють, бо як віра не може обйтися без знання, так само і знання без віри не являє собою вартості; воно не в силі дати нам завершеного погляду на світ і на життя, не в силі нам дати життєвої норми. Їх не можна таксамо від себе відділювати, бо вони є виявами того самого людського духа і нема одиниці, в якій не були б ці обидва елементи рівночасно заступлені. Тільки повна гармонія справжньої віри з правдивою науковою дає людині заспокоєння всіх її потреб та зрівноваженість і певність себе, таку конче потрібну при витворенні людської індивідуальності.

Вислідом попередніх міркувань було розмежування компетенцій, поля праці між науковою й вірою з користю для цілого нашого духовного життя. Така засада розмежування компетенцій це рівночасно одна з головних рис світогляду Липинського, який дає їй зовнішній вираз на початку своєї книги в таких простих словах, що пливуть із глибини серця: «І не діло моє — людини з діда, прадіда світської — реформувати догму і науку, сформульовану майже двотисячелітним досвідом і зусиллям людей, що в організації церковній себе **виключно** Службі Божій і справам релігії посвятили». На поставлені йому питання про становище та значення релігії і церкви в історії України відповідає Липинський не як релігійний реформатор, бо вважає себе некомпетентним забірати голос у такому важному ділі, а **виключно** як історик-державник, зо становища політичного, при чому під політикою розуміє він мистецтво будувати та зберігати державу та знаття способів організації громадського життя. Державницька ідея, незвичайно глибоко відчута у власній державності, як основі самостійного національного життя, це могутній тон, що бренить у всіх писаннях цього заслуженого історика. Тільки з цієї точки погляду вважає він себе в праві розглядати поставлені йому питання та давати на них відповіді; все інше, а головно теологічний бік проблеми в розумінні релігійної догми та церковної організації, лежить поза межами його компетенції, а тому не є предметом його думання.

У зв'язку з міркуваннями Липинського цікавить мене та теоретична основа, що з неї він вийшов, а саме засада розмежування компетенцій, що має своє значення не тільки для відношення між вірою та науковою, церквою та державою, але яка може й повинна бути застосована в кожній ділянці громадського життя. Однаке ця засада розмежування компетенцій це інша форма для засади, що йде ще далі, а саме для засади фаховости. Це гасло, що його поставив Липинський на чолі своєї книги та що йому служив він усе своє життя, висловив він вищеперечисленими, у нас дуже рідкими словами: «*I не діло це моє..., а людей, що себе **виключно**... посвятили.*»

Я кладу наголос на слово «**виключно**», що виразно каже, що, на думку Липинського, кожен може, має право й обов'язок забірати голос, але тільки в тій ділянці, якій він себе **виключно** присвятив. Якщо одиниця не присвячує себе зокрема якомусь фахові, то тоді її обов'язок — мовчати і слухати інших — фахівців. Цією рисою свого світогляду, як також і деякими

іншими рисами, доказує Липинський цілком виразно, що вийшов він із іншої культурної сфери, а не з української, бо для українського громадянства засада фаховости — це ще музика майбутнього. Я не хочу виступати з твердженням, але особисто мені здається, що в українській історії причиною численних невдач, а в дальших наслідках і національних катастроф, була та обставина, що на відповідальних місцях під рішальну хвилю стояли невідповідні, нефахові люди. Мій невеликий досвід останніх десятиліть каже мені, що при обсаджуванні важких посад державної служби рішальним чинником була не фахова освіта, ані вроджений талан організаційний, а цілком інші моменти, як, наприклад, особисті симпатії, партійна принадлежність, а навіть і родинні зв'язки. Під цим оглядом ми абсолютні соборники, бо це явище можемо ствердити таксамо на Східніх чи Західніх українських землях, або — в недавньому минулому — в Карпатській Україні. Кожний із нас може навести десятки, сотки випадків із власного досвіду, коли то історик-філософ ставав міністром маринарки, недокінчений правник, людина несерйозна, міністром воєнних справ, а громадянин, що не знов ніодної з західно-европейських мов і не мав найменшої уяви про велику європейську політику, міністром справ закордонних. Подібні явища цілком певно можна б ствердити і в давніших часах, але на разі полішаємо історію на боці, бо для цього нема ще відповідної підготовленої праці; тут треба би провести не тільки докладну історичну аналізу фактів та розгляд обставин, сучасних цим фактам, але не в меншій мірі також і психологічну аналізу поодинських постатей, що були, чи хотіли бути творцями історії. Наше завдання куди скромніше — звернути короткими словами увагу на деякі явища нашого сучасного життя.

За велику хибу нашого громадського життя я вважаю явище, що в нас кожен почуває себе в праві забрати голос без огляду на те, чи він підготований для цього, чи має він тверду основу, на якій міг би сперти свої твердження. Скільки непорозумінь, навіть нещастя можна б уникнути, як би ті одиниці були свідомі відповідальності, що на них спочиває та в покорі духа сказали з Липинським: «І не мое це діло». На жаль і на велику шкоду для загального добра цю фразу в нашій дійсності повторюють дуже рідко. Okрім цього загального настановлення, треба піднести факт, що є в нас деякі теми, про які вільно говорити кожному. До таких дарів божих, даних кожному українцеві без винятку, належить безперечно політичний хист, що ним користується він без ніяких обмежень чи застережень. А політика все ж таки дуже складна справа, що вимагає солідної підготовчої праці. Для цієї цілі треба знати не тільки основи та головні поняття права, міжнародне право, національну економію, але також всесвітню історію, а історію політичних рухів навіть докладно; засвоївши собі головні тези загальної психології, а насамперед психологію мас, треба познайомитися із взаємною критикою різних політичних напрямків, не згадуючи вже засадничу річ, що не кожній людині дана від природи здібність бути активним політиком. Нешодавно читав я дуже характеристичну замітку про одного нашого композитора, яка кидає дуже яскраве світло на відносини у нас у цій ділянці. Отже про цього музика сказано, що він прийшов до переконання, що на полі музики вичерпав він уже всі можливості, кинув дотеперішнє заняття, пішов на службу народові і став політичним діячем...

Те саме явище можемо зауважити на релігійному полі, хоч релігійні

проблеми під теперішню хвилю серед нашого громадянства не такі актуальні, як були перед світовою війною. Тоді міг у нас говорити про релігію кожний, без огляду на те, який був рівень його освіти. Про простір, напр., який ми ввесь час бачимо перед собою, в якому проходить ціле наше життя, про час, що з ним маємо до діла кожної хвилини, не має наміру ніхто говорити. Пересічний інтелігент не знає навіть, що існує час, як проблема психологічна, як проблема метафізична та нарешті як проблема теорії пізнання, так само не знає він, що треба відрізняти фізіологічний простір від простору геометричного; його це все не цікавить, але про релігію ладен говорити кожний, забувши цілковито, що питання це куди складніше за всі математичні чи там філософічні теореми. Забуваємо цілковито, що для вирішування релігійних питань потрібне глибоке та всебічне знання історії, філософії, соціології та цілої низки інших дисциплін. Про це все ніхто не думає і тому з признанням треба піднести заслугу Липинського, людини з дуже великим знанням, що цілком виразно став на засаді фаховості й заявив, що не думає забирати голосу в дискусії, що лежить поза межами його компетенції.

Які ж наслідки має брак розмежування компетенції та нехтування принципом фаховости? Поминувши вже факт, що таким способом твориться ціла низка фальшивих поглядів, які цілком непотрібно виходять на світ божий, існує тепер в час загальної спеціялізації тип людей, що з фаховою самопевністю можуть говорити про політику, стратегію, архітектуру, національну економію, філософію, класову боротьбу, одним словом про все, чого хто тільки захоче. Розуміється, хибна річ — намагатися обмежувати предмет товариської розмови тільки на власний фах; я хочу тут тільки звернути увагу на те, під яким аспектом ми висловлюємо власні думки. Це ніяка хиба, коли хтось каже, що на підставі тих скромних відомостей, що їх він має з обсягу чужої йому дисципліни, особисто йому здається, що справа виглядає так, а не інакше, але зовсім щось інше, коли людина самовпевнено, не припускаючи можливості іншої думки, твердить, що воно так є і так бути мусить. Такий тип, ув інших частинах європейського світу доволі рідкий, у нас трапляється аж надто часто. Перш усього існування такого типу — це велика національна втрата. Бо одиниці, скупчivши свою енергію в одному напрямку, могли б принести своєму громадянству велику користь, тоді як, розпорощуючи свої сили на всі боки, вони тратять поволі право на буття й замість користі приносять шкоду. Бо насамперед, забираючи голос у справах, яких вони не розуміють, утруднюють або взагалі унеможливлюють річеву дискусію. Але більшу шкоду роблять вони тим, що випускають у світ силу необґрунтованих, фальшивих тверджень, що їх суспільство приймає за правду в тій вірі, що їх автори мають тривкі підстави для того, що кажуть. Таким способом не допускається до слова фахівців, що дуже часто мовчать, зневірившись у можливості річевої дискусії. В дальших наслідках обезцінюють вони всяку духову працю, бо громадянство, переконавши в необґрунтеваності тверджень отих незнайків, стається з недовірям до всього, що скажуть навіть і тямущі люди.

Тут саме треба шукати причини браку довіря до власної духової творчости взагалі, а до української книжки зокрема. Коли лікар пише про мистецтво, а мистець про медицину, то краще було б, як би вони взагалі нічого не писали. Це не виключає виняткових випадків, що й лікар може розу-

мітися на мистецтві, а мистець може придбати собі деякі відомості з обсягу медицини. Книжка, написана не фахівцем, назагал не має вартисти її цим самим обезцінює кожну літературну творчість; цим приносить шкоду цілому громадянству, бо, відбираючи йому охоту до книжки, головно власної української, позбавляє його можливості відповідної духової поживи. Розуміється, що нехтування українською книжкою тому, що вона з фахового боку стоїть нижче за чужу, не дається ніяк віправдати; обов'язок цілого суспільства — прямувати до якнайширшого застосування засади фаховости, аде не до зневіри й відкидання власної духової творчості. Вина лежить у нас самих. Багато може тут допомогти фахова критика, що не керується симпатіями чи антипатіями до автора, але спирається на твердих основах докладного знання предмету.

Нехтування засадою фаховости можливе тільки серед примітивного громадянства, без розвиненої внутрішньої структури, через що в надзвичайних випадках саме життя примушує людей братися не за своє діло. Під час визвольної боротьби, під час історичних переворотів, коли творяться нові непередбачені ситуації, коли родяться нові держави, трапляється таке, що місця, призначенні для фаховців, займають нефахові люди. Це було, є й буде — і цей самий факт не криє в собі великої небезпеки, якщо одиниці на невідповідних для себе ролях не затрачують свідомості аномальності свого становища та вважають цей стан за переходовий, за такий, який треба щоскоріш обмежити, підготовивши відповідного фахівця, або підготовивши себе самого в міру можливості до нової ролі. Небезпека починається з хвили, коли в тих одиницях зникає поволі свідомість фальшивості їхньої ролі й вони з часом набирають внутрішнього переконання, що вони в авторитетом там, де зза браку фахового знання авторитетом ніколи не можуть бути. Прийшовши до такого переконання, вони й не думають уступати зо свого місця, хоч би не один, а десять фахівців було під рукою.

Такий стан, що в ньому різні посади займають одиниці без потрібного для того знання, можливий тільки як переходова стадія в надзвичайних умовах життя. Але кожне громадянство, що має перед собою нелегкі до виконання завдання, мусить старатися вийти щоскоріш з цього переходового стану, його позбутися, бо на дальшу мету такі відносини мусять привести до катастрофи. За нормальних часів мусить кожна суспільність прямувати до того, щоб свою внутрішню структуру перевести з етапу фахової примітивності у стан фахової досконалості, а рівночасно, передбачаючи до деякої міри майбутні випадки, повинно подбати вже заразагід, щоб мати — і то добрих — фахівців у кожній галузі.

Р. Мурашко.

Державна сила Японії

Десь я читав, що науки шінтоїзму вчать двом чеснотам: любові до Батьківщини та вірності.

Тільки на такій науці могла вирости на Далекому Сході сила, що її оце в кінці березня презентував у Берліні та Римі японський міністер

закордонних справ Матсуока. І з якою врочистістю повітав його Берлін, з якою при тім щирістю. Це не було тільки додержання етикету. Не була то ані екстаза двох партнерів, що виграють тепер у політиці і у війні. Ні, тут радісно були зустрілися наближені до себе в своїй духовості нації: німецька та японська. Расово такі далекі, але такі схожі у своїх вояовничих традиціях.

Як все на Далекому Сході своєрідне і для нас, європейців, дивне, так осебливо химерний історичний й культурний шлях Японії. В минулому році вона святкувала 2600 літ тривання своєї династії і за той час перейшла ряд чудніх історичних закрутів. Вони не тільки цікаві, але для нас, українців, також і повчальні.

В японській мітології говориться про небесне походження японських імператорів — Тенно, зісланих богами в 660. році перед Христом на острів Кіуші. Звідти японці розселилися пізніше на інші острови імперії. Небесне походження імператорів задержалося в памяті і віруваннях японців аж по сьогодні, а через те життя Тенно оточене містичністю та глибокою любовю й відданістю всіх японців.

Про значіння традиції в житті японців філософ Я. Вакаяма говорить одими словами: «Саме в Східній Азії жива сила історії. Там приймають тезу, що сучасність це, власне, минулість, бо вона на ній будеться. Кожен японський духовий рух виходить із безконечної минулості та нею наповнений. Тому то японська нація має безсумнівну віру в її післанцтво та певна своєї сили й чину». Ще ясніше висловив основну японську політично-державну ідею історик М. Каяма: «Історичний розвиток Японії обумовлений тим незмінним фактом, що японський народ беззастережно вірний і відданий своєму Тенно».

Все це, розуміється, не прийшло для японців само по собі, а стало вислідом японського виховання дома і в школі. Поруч із знаними годинами в наших школах, японці відводять поважне місце науці моралі. Години моралі є в школах нижчих і середніх, а вчать там дітей між іншим отаких, українцями призабутих, істин: шануй батька й матір, бо вони, як пишеться в одній читанці, «для тебе як небо і земля». Шануй і слухайся старших. Будь до смерті вірним Тенно... В німецький пресі за дні перебування в Берліні Матсуоки читаємо часто: «Безумовно, японський народ це найморальніший у світі».

І справді, кожна вимога лицарського неписаного закону самураїв Буші-До розгортає чудову моральну красу японської нації. Там є межі іншим, що «Роблення писаної умови самурай уважає за незгідне з поняттям про лицарську честь. Слово самурая це вже само в собі закон». Він уважає навіть присягу за образу для себе. Для самурая нема нічого огіднішого від схуку і кручених шляхів. Для самурая мужність — це виконання того, що справедливе. Справжня мужність: жити, коли годиться жити, і вмерти, коли вмерти треба.

Озброєна здавна отакими законами своєї духовости Японія щасливо перейшла 2600 літ своєї історії та за ті довгі роки не постарілася, а навпаки, ніби заперечивши закони старости, саме тепер розгортає на Далекому Сході свою молодечу силу.

З такою моралю Японія могла собі дозволити на предивні історичні стежки. Так ось року 1617 вона замкнула свої порти для зовнішнього

світу, урвавши з ним усякий зв'язок. Для гарантії виконання цього розпорядження потопила вона всі кораблі понад 50 тон. Тільки року 1853, на рішучу вимогу американської ескадри відчинити порти, знов увійшла Японія у зв'язок із зовнішнім світом та скоро після цього, за Тенно Мейї, інtronізованого 1867 року, стає на шлях поєднання з європейською культурою, зробивши за півстоліття, незнаний досі в історії, культурний, економічний і політичний скок наперед.

Перемоги Держав Осі в теперішній війні дають підставу припускати, що Японія, як третій партнер Тріох, щасливо закінчить величеський план своєї експансії на Далекому Сході і стане там незаперечним господарем цілого далекосхіднього «лебенсравму», згаданим пактом передбаченого.

До 1932 року Японія посідала округло 381.000 кв. км. гористого простору та 62 мільйони на ньому мешканців. Все це в далекій Азії.

Україна посідає 950.000 кв. км, найродючішого європейського простору та 50 мільйонів людей.

Політично-державного порівнання не роблю. Не зручно. Про одне тільки згадаю: надто неоднаково трактують ці дві нації своїх найбільших зверхників — японці Тенно, а укоайнці Гетьмана, колись і тепер. Через це перш за все не однакова їхня історична доля.

4. квітня 1941 р.

Др. А. Фаатц.

Шляхи й цілі аграрного законодавства

Своїми попередніми статтями в «Нації в Поході» (за березень і квітень) спробував вже я висвітлити суть аграрної революції й її досягнення в Східній і Південній Європі, як також і німецький спадщинно-дворицький закон.

Аграрні революції, що по Світовій війні 1914—18 рр. мали місце в Східній і Південній Європі, стояли під впливом соціал-революційних думок, що їх вузькою батьківщиною була б. Росія, а властиво — Великоросія.

Типовим для російських (московських) земельних відносин є повстання інституції громадського («мірського») землекористування. Вона полягала на російському аграрному питанні й законодавстві свій особливий слід. Громаді («міру») належало (приблизно з початку XVII. ст.) теоретично — на вічні часи, в цілості вся громадська земля, що періодично (здебільша по 2. плодозміну, себто, що б літ) була рівномірно розділювана для часового користання між членами громади. Громада в цілому була відповідальна за податки. Спір про повстання цієї інституції громадського («мірського» чи «общинного») землекористання має більш теоретичне, як практичне значення. Важливим є те, що ця інституція виступає в російській хліборобській громаді в таких трьох рисах:

- а) Розподіляли зобов'язання на мешканців села заступники громади.
- б) Періодичне роздінювання ґрунту відбувалося відповідно до робітних сил у родині.

в) Хлібороб у Росії був прив'язаний не до ріллі, як у Західній Європі, а до поміщика.

Все це мало наслідком, що земля, за винятком самого дворища, належала громаді та що ціле господарське життя кожної одиниці було встановлюване й регульоване «міром». Від року 1861 відповідальність за земельний податок переходила цілковито з поміщика на громаду. Остання для цього одержала право карати своїх членів. Наслідком такого законного управління збільшився дуже вплив громади. Ось так розвиток дальших відносин у земельній справі в Росії вів до аграркомунізму, тоді як навпаки в Західній Європі до індивідуалізму. Столипінська реформа за браком часу для її проведення не могла припинити такий розвиток.

Приєднання України до Москви мало наслідком не тільки введення в Україні кріпацтва, але царський режим намагався, в інтересі державної єдності, завести в Україні московські відносини. Ось так московські аграрні відносини й іх ідеї знайшли собі дорогу в Україну. Велика частина української інтелігенції й вищої верстви зрусифікувалася, зокрема ж вона заприйняла в російських високих школах російський нігілізм і відповідний світогляд. Українська духовна верства частинно відчуvalася своєї здорової української хліборобської верстви й не розуміла більше її змагань. Так повстало духовно зрусифікована, безкорінна, розполітикована українська інтелігенція, що за російським та інтернаціональним зразком (соціялісти-революціонери й марксисти) хотіла формувати життя українських хліборобів. Колективізацією хліборобові поновно, як і за кріпацтва, накинено силоміць чужерідне ярмо. Проти цього український хлібороб боровся завзято й жорстоко. Його повстання і спротиви це переконливи докази, якою чужою для українського хлібороба — у протилежність до московського — була й є колективізація. Фальшива аграрна політика минулих часів також утворила в Україні нездорові аграрні відносини. Українські соціялісти-революціонери, частинно несвідомо, були духовими підготовниками дороги для українського комунізму, в якій вони скермовували український спротив. При цьому не слід забувати, що жидівське населення в Україні широко підпомагало духовому розкладові населення.

Соціальний вплив спадщинного звичаю аристократичних родин і система організації сільських громад у німецьких країнах мала наслідком утворення й удержання хліборобського середнього стану. Вони могли на основі спадщинного звичаю тих наслідників, що відходили, по ліквідації їхньої спадщинної частки, скермувати в нехліборобські фахи. А тому в тих країнах не могло повстати жодного аграрного перенаселення. Розподіл на село й місто затримував перенаселення села. Рання диференціяція громадської роботи, ранній розріст грошеобігу і повстання міст мали наслідком те, що ці країни здавна були народногосподарські розвинені. Введення закону про спадщинні дворища для Німеччини цілком не новина. Це відбитка Римського права, до якого введено нову систему німецького земельного права для німецької держави. Це може бути для українського суспільства важливим, коли я вказую на те, що чорноморські німці з південної України вже впродовж 120 років мали уклад земельних відносин, подібний до німецького спадщинно-дворищного закону. Тут я відсилаю читачів до книги Теодора Гуммеля «Сто років спадщинного права німецьких колоністів у Росії», що вийшла 1936 р. в Державнім харчевім становім в-ві (Берлін). У ній автор

поруч із численними малюнками, картами, реєстрами подає текст закону для колоністів, а також і ліквідаційний закон з 2. I. і 3. II. 1915 року. Большевицький уряд припинив у 1918 р. чинність закону для колоністів. Виняткове господарське й культурне піднесення цих колоній в останніх десятиріччях перед Світовою Війною (1914) було засноване саме на цьому законі, що при порівнянні з німецьким імперським спадщинно-дворищним законом виявляє з ним подиву гідність.

Як довго села, засновані німецькими виходнями, були кермовані на цій основі, то розвивалися вони незвичайним способом і досягли перед Світовою війною дуже поважного господарського й культурного рівня. Під охороною цього закону витворювали колоністи в безлюдних степах квітучі оселі. Отже — існує таким чином вже на українському ґрунті сприятливий досвід спадщинно-дворищного законодавства. І тепер це завдання для українських аграрних політиків — дослідити досягнення німецького чорноморського законодавства, щоб вивести відповідні висновки для законодавства українського.

Коли в українські степи переселювано сербів, болгар і молдаван колоністів із чисто політичних мотивів, то німецьких колоністів закликано в країну з чисто господарських міркувань. Закон для колоністів закріпив право власності колоністів на їх землі. Більші умовини докладно змалювали у своїй книзі Теодор Гуммель. Вигода закону для колоністів лежала в першій лінії в даній колоністам самоуправі і в витворенні ними неподільних спадщинних дворищ. Цим посілість не роздрібнювалась і її продукційна здібність могла бути стало удержанувана. Особливе ж становище щодо самоуправи не знало перепон громадського впорядкування в розумінні російського «міру».

Відведені колоністам землі переважно були первісними степами, заселені тільки нечисленними скотарями. Ясно, що за перших десятиліть німецькі колоністи були заняті тим, щоб збудувати свої дворища, забезпечити себе потрібним інвентарем і обернути степи в плодючі поля. Дальший розвиток південно-українських районів щодо господарського розквіту йшов на перед величезними кроками від половини 19. століття. Із натурального господарства перших колоністів розвинулися підприємства, що поставляли для світового ринку величезну масу хліборобських виробів. Перед Світовою Війною південну Україну обозначувано як збіжевий шпіхл Европи. Не без цікавості можна стежити за цим процесом народнього господарського розвитку, що в ньому німецькі колоністи поперед вели й цілому тому процесові наклали свою печатку. Південна Україна мала незадовго перед Світовою Війною посівну площину, що була понад тричі більша за таку в 1860 році. Цей процес обернення пасовищ у ріллю відбувався там впродовж 50 років у таких могутніх розмірах, як у жоднім іншім районі б. Росії. Як показує наступна таблиця, процентове відношення посівної площи до цілого общару в Україні в порівнянні з рештою районів б. Росії винятково високе. Коли порівняти решту районів України з її південною частиною, то ми знайдемо там порівнюючи менші посівні площи.

Порівняння посівних площ 1916 року в мільйонах десятин:

	Ціла площа	Посівна площа	В %
Європ. Росія без України . . .	337,7	47,5	12,0
Україна в цілому . . .	44,4	20,0	45,2
Україна без півд. частини . . .	26,5	10,7	40,4
Південна Україна . . .	17,9	9,3	52,2

Виняткове піднесення хліборобства в Україні, а зокрема в її південній частині, вело до підвищення російського зернового експорту. З російського зернового експорту 1909/13 (676,8 міл. пудів) Південна Україна постачала 261,8 міл. пудів; це становило 55,8% власної продукції супроти 19,1% для цілої Росії. Такий господарський розвиток плюс безпосереднє пов'язання з ринками не могло лишитися без впливу на відносини в володінні і веденні підприємств; це приводило до розпадку великих лятифундій, які з їх екстензивним мериносовим вівчарством не могли удержатися. І тоді як у цих селянських підприємствах ціла площа була оброблювана, то великі підприємства, зокрема московських власників, полішали великі площини землі на пасовища. Процес зміни власництва пішов з 1860 року швидче, при чому на місцях вівчарських лятифундій повставали збіжжя-продукційні маєтки й селянські господарства. Аж до 19. ст. панувало тут екстензивне випасне господарство. З заселенням Південної України з початку 19. ст. витискає його дике переложне господарство, що ще в середині минулого століття було тут переважним. Розширення хліборобства і зв'язаний із тим брак землі тоді змусили з бігом часу сільського господара замінити полевиласну господарку трипільською системою.

Такий бурхливий розвиток відбувся в усіх частинах Південної України одночасно. Донщина й Північний Кавказ розвивались у тому самому напрямку, хоч і з деяким пріпізненням. Незадовго перед війною відбувся перехід від чисто збіжевої продукції на продукцію ушляхочтнених господарських виробів (мясо, молоко й т. д.). І в цьому процесі німці, завдяки їхньому скотарству (червона колоністська худоба), також вели перед.

При відповіді на запит, чому ці райони, без огляду на їх сприятливу господарську ситуацію, ось так піднеслися, треба мати на увазі, що німецький елемент наслідком свого капіталістично-господарського засягу в життя країни і своєї особистої здібності мав надзвичайний вплив на розміри й форму власності та на господарський розквіт.

За відомостями Гуммеля головне селення німецьких колоністів у Південну Україну мало місце в 1804—1817 роках. Від 1823 р. були оселені дальші менші групи виселенців, але їх можна розглядати як спізнильців. Зокрема за цей час у Чорноморський район вселено 9067 родин з коло 55.000 душ у 148 колоніях, що їм уряд приділив 531.000 десятин землі. Кожна родина одержала за її виконаною здібністю й за якістю землі приділ від 30 до 60 десятин. Багаті на діти німецькі родини знайшли подостатком можливостей створити собі при господарському розквіті Південної України поле праці. Закон про спадщинне дворище забороняв роздріблення посілоксти. А тим способом здоровий розмір підприємства був захищений і під-

держуваний. Законом заручена сільська самоуправа не ставила ніяких переважних і обмежень для особистого господарського розгортання. Землі було подостатком до розпорядимости. Доцільне загосподарення дворища давало членам родини можливість заощаджувати й так чином дорогою внутрішньої колонізації засновувати нові дочерні колонії і творити для надбутку населення нові хліборобські осередки. Російські великовласники охоче продавали свої землі німецьким хліборобам, бо мали запоруку в тому, що останні пунктуально платили умовлену ціну.

Коли в 1852 році в 209 колоніях жило кругло 129.000 німців із володінням у 614.000 десятин, то в 1914 році в Чорноморському районі піднеслося їх число на 600.000, що жили в 1000 селах (включно з маєтками) з володінням у 4½—5 міл. гектарів. Наступні цифри означають відсоткове відношення німецького населення й німецького землеволодіння до таких у цілому в поодиноких губерніях Південної України:

Губернії	Процентова частка		Процентова частка землеволодіння
	населення		
Бесарабщина	.	3,0	11,1
Херсонщина	.	6,8	19,0
Таврія	.	8,8	38,3
Катеринославщина	.	5,36	25,0

З тих цифр ясно випливає, що, коли Південна Україна вела перед у Росії щодо зернової продукції, то німецькі хліборобські підприємства були пionерами в розвитку південно-українського хліборобства. Знищенню й руйнації хліборобських підприємств привели до того, що хліборобська продукція для експорту зникла, а в нещодавно ще багато-урожайні райони загостив голод. Щоб зрозуміти значення німців у цих районах, треба ще взяти під увагу, що німці арендували ще й великі земельні площини від російських і інших національностей власників.

З поданого видно, що змальований розвиток ніколи не міг бути довершений такою хліборобською верствою, що животіла на соціал-революційних основах або колективістичних. Тільки морально й господарськи здорові хліборобські верства здібна дати такий викон, що його очікує від неї держава. За часів панування принципу особистого викону жодна держава не може собі дозволити мати непродуктивну хліборобську верству, що її розміри підприємства і нездібність їх власників не дають жодної запоруки в тому, що доручені їй завдання в житті національної спільноти будуть виконані.

В кількох публікаціях*) інж. Сціборський, подавши в модерному обробленні атрибути минувшини з соціал-революційного й марксистичного перестарілого реквізиту, заступає м. і., як програму українських націоналістів, такий вартий досягнення ідеал: «Український націоналізм уважає середнього розміру селянське господарство на основі права приватної власності за господарських найдоцільніше, як також і за найбільш відповідну для інтересів цілої нації форму володіння землею.**)

*) *Ukrainischer Nationalismus*, 1939. Інж. Сціборський, *Земельне питання*, 1939.

**) *Ukrainischer Nationalismus*, ст. 102.

Мені не відомо, на основі якого особистого досвіду прийшов пан Сціборський до таких висновків. Чи на основі студій соціал-революційних писань, чи ж тому тільки, щоб заспокоїти читачам і здобути популярність у масах. А далі мені не відомо, чи ж пан Сціборський був чинним, як сільський господар-практик, у якому небудь розумно веденому хліборобському підприємстві, коли він усвідомив собі найліпшу аграрну реформу й сам вірить у те, що понаписував. Витворення середнього типу господарства й удержання його треба розуміти так, що надбуток має бути взятий у так зв. «куркуля» й постійно даваний «незаможникам». Перед нами подостатком сумного досвіду, і це вже найвищий час позбавитися ідеалів «уравніловки», де за рахунок ліпших і здібніших мають бути удержані ледачі й нездібні. *Народний ґрунт це занадто дорога річ, щоб його полишати на шкоду цілої нації в нездібних руках.* А тому також конче потрібна диференціація хліборобської верстви, щоб таким чином здібний міг розвиватися, а нездібний має погодитися зо скромнішою долею. Також і українські хлібороби нічого собі більше не бажають, як звільнитися нарешті від нівелізаційних і гальмуючих обмежень та стати вільними господарями своєї плодючої ріллі. Це — найглибші основи боротьби, що нею виповнена історія української хліборобської верстви.

I цей хліборобський ідеал, що є такий життєвий, можуть провести тільки сільські господари, що вже довели свою здібність у практичному житті, коли вони обраховано, відповідно до обставин творять, далекі від будьякої романтики, доцільні з річової точки погляду форми й розміри хліборобських підприємств.

Часи аграрних експериментів проминули. А тому треба також сказати салон- і естет-аграр-політикам: «Відійдіть, ваш час минув!». Демократія її ідеали, в захованій чи відкритій формі, не мають більше жодного місця в авторитативній Європі. Засада виконності одиноко рішальна для визначення особистості та її господарського становища.

О. Губчак.

Додаток до статті

„Геополітичні перспективи“

Вже по написанні цієї статті прочитав я новий твір д-ра Ю. Липи «Чорноморська доктрина» і про нього висловив свою думку в рецензії, вміщений у Н. в П.». Там сказав я, що коронкова мережка чорноморського плану не для нас. Українцям треба дати простий і ясний дорожковий: Роздріжуватися і здобувати землю, а це рівнозначно із завойовуванням теперішнього советського геополітичного простору. Вище я розвинув цю думку, а тут ще тільки кілька слів докину.

Геополітичний план д-ра Липи виходить із основи, що ми будемо мати власну державу, яка спроможеться вести власну, незалежну політику за геополітичним чорноморським планом. Гарно, якщо так станеться. Хто, як хто, але ми гетьманці все найбільш підкреслюємо значення держави для життя нації й разом із тим ми далекі від всякого максималізму: розуміємо,

що треба зачинати від малого, треба зміцнювати здобуте раніше, а тільки тоді поступнєво йти далі по згорі визначеному шляху.

Але що буде, як основа д-ра Липи не здійсниться? Що буде, коли Україна повстане, як державний твір, щільно прив'язаний до воза якоїсь великороджави, зглядно — навіть зовсім не повстане? Тоді ми з правдиво українською чуттєвістю кинемося з одної крайності у другу. Від «крицевих полків у сталевій далі», про що так залюбки співають наші сучасні поети, можемо враз перейти на «ох, лишенко, ох, горенько, ой, бідна-ж наша голівонька!».

Геополітичний план опанування советського простору власне цим вище стойте від плану д-ра Липи, що виходить з реальнішої основи. Цей план можна реалізувати в умовах державного життя України, але також, і це з цілим натиском підкresлюю, півдержавного, а навіть і недержавного, як це є тепер під советським режимом, бо він за базу своїх міркувань бере не державу, а народньо-людovий (те, що німці звуть «фелькіш») елемент. В основу своєї геополітичної будівлі я кладу найпевніший й найтривкіший кутній камінь: *біологічну силу народу*.

Не хочу тут наводити прикладів із історії про те, як народи навіть у службі іншим націям здобували собі нові життєві простори; ось хоч би ті германські легіони в римській армії, що врешті вили свою молодечу свіжу кров у старечий державний організм і створили нові держави. Вкажу тільки на один приклад, особливо маркантий, бо сучасний.

Багато чужих наїздників, що підбили Китай, втопилося-розплілося в китайському людностевому морі, багато чужих провідних верстов засимлювала вища китайська культура. Останній приклад: Манжурія. Манжурські воївники прийшли з півночі й підбили Китай, установили нову династію. Ця каста розплілася в китайськім населенні. Але що більше — китайська хвиля попливла на північ і завоювала Манжурію. Нині Манчукую під японським пануванням. На кільканадцять мільйонів населення є всього кілька сот японських колоністів і малі рештки скитайщених манжурів. Решта — все китайці. І хай собі рядять наразі японці, хай вони організують Китай, хай у своїй службі виставляють китайські чи манжурські полки! Доки Китай заховає свою культурну й біологічну силу, то чуже панування його не зломить. Від чужинців навчиться Китай модерної організації — техніки і згодом сам покаже свою силу. Чи ж таке не може бути в нас, українців?

Що ми від московських північних наїздників культурніші — нема сумніву. Ми організували першу київську державу. Петро І. мав при собі багато дорадників, українських культурних діячів. Навіть у зліднених советських умовах українська культура рветься цілою своєю силою через лід, що її сковує. Біологічна сила в нас велика, і треба нам її свідомо спрямовувати, а тоді нею переможемо північ. Ця наша біологічна сила стихійно пробиває собі нові шляхи: Кавказ, Зелений Клин, Сибір, Туокестан. І коли я сказав, що добре діється, як Совети засилають українців на Чолябінськ, то цим хотів висловити думку, що вони у своїй діявольській роботі роблять нам прислугоу, роблять несвідомо те, що ми повинні робити свідомо!

Правда, д-р Липа каже, що тих всіх колоністів треба буде стягнути в Україну на місце москалів і інших зайдів, що іх усіх треба викинути звідти. Я маю дещо іншу думку: очевидно, малі українські етнографічні

острівці треба буде покасувати, а створити міцні територіальні українські з'єднання, але такий масовий поворот колоністів ув Україну — це нонсенс! Коли вже треба буде на місце викинених москалів когось всадити, то на це маємо американську еміграцію: власне для обсадження міст (а москалі головно засіли по містах) треба буде нам здорового й культурного американського мійського елементу. Українські колоністи хай сидять на здобутих землях! Уживаючи порівнання, що вода, це — національна енергія, можемо сказати, що сильно нагромаджена національна енергія може, мов із переволненого ставу, розіллятися й вижолобити собі нові ложища, а в часі посухи вертати з них назад у став. Українські колонії — це такі нові ложища. Колись навіть часово треба з них зійти, то пізніше, коли національна енергія знову зросте, ми знову до них вернемося. Отже пошо заступати думку про поворот колоністів ув Україну? Чи не краще дбати про те, щоб наша національна енергія й потенціял були такі сильні й великі, щоб наші колоністи не потребували вливатися назад у матірний став, щоб його скріпити?

А врешті: головна теза чорноморського геополітичного плану це здебуття Україною переваги над Чорним морем, Балканом, Малою Азією й Іраном для виходу в тепле море. Чи ж д-р Липа направду вірить, що це можливе без натиску цілого нинішнього советського геополітичного комплексу, тільки натиском самої України? Бо я в це не вірю й не повірить ніхто, хто думає реальними, а не такими ідеальними категоріями, як д-р Липа. Бо які моменти висуває д-р Липа для сцементування свого чорноморського бльоку? Спільні культурні й расові традиції, економічні моменти. Все це має значення, але яке воно заразом блідоньке, анемічне! Геополітичний план опанування цілого советського простору має натомість живі румянці крові! Українська кров лилася і над Чорним морем і над Балтиком. Тільки нещодавно в Фінляндії впало 200 тисяч люді — а це були українські дивізії! Що це було під чужим прапором і чужою командою — це без значення! Великою ціною крові ми собі здобули право на советський геополітичний простір. Він мусить бути і буде наш!

Колись германські легіони маршували під римськими вірлами, але по-тім їхні потомки збудували Римське ціарство Німецького народу, а нині першу державу світу. Нині стоять українські дивізії під чужими прапорами, але завтра їхні потомки збудують Український Третій Рим!

Є. Б-ий.

Товариство українських богословів у Холмі

В Холмі під високим головуванням Його Високопреосвященства, Високопреосвященнішого Іларіона, Архиєпископа Холмського й Підляського, відбулися дні 8. IV. ц. р. збори представників духовенства з вищою освітою. На цих зборах Владика докладно висвітлив стан теперішньої нашої Церкви.

Останні півтора року принесли нам багато політичних змін і подій. В житті Пра-

вославної Української Церкви вони також витинули в історії важні сторінки. На землях Генерал-Губернаторства організовано церковне православне життя, але вже не московське й польське, а своеукраїнське. Ми кажемо, що маємо нарешті свою українську Церкву, своїх українських православних єпископів. Навіть Богослуження ми в деяких місцях відправляемо в живій українській мові. Є серед нас і такі,

що думають, що вся українізація Церкви в відправі Богослужень в живій мові. Але коли придвінись блище до життя Церкви, то побачимо, що Богослуження в живій українській мові ще далеко не в ознакою, що Церква наша стала вже українською. За Польщі в деяких церквах відправляли по-українському, але це ще не перешкоджало полякам полонізувати нашу Церкву. Щоб Церква була справді українською, мусить в ній бути все українське: традиція, дух, обряди, і т. ін.

Прикроємо те, що ми не докладно знаємо, якою саме повинна бути наша Церква, щоб вона могла назватись цілком українською, а тому ѹдемо за церквою російською. Нам треба дуже добре знати життя нашої старої Української Церкви. Ми не маємо розробленої нашої Української Теологічної науки. Ми не маємо повної історії нашої Церкви, українська церковна археологія майже не існує, канонічними прописами ми послуговуємося ще досі в освітленні чужих церков, наши українські збірники церковного права в повному заїздбані; ми не маємо навіть своїх рідинних відповідних підручників релігії й наша шкільна молодь вчиться без підручників, або з підручників, переделожених на українську мову з російської мови. Справа пе-

рекладу Богослужбових книг на українську мову також вимагає негайної і великої праці. Цією працею можуть занятись тільки люди з вищою теологічною освітою. І підняття тягара цієї праці можна тільки зорганізовано.

Збори одноголосно постановили організувати при Православному Українському Св. Богородичному Холмському Братстві секцію Православних Українських Богословів під назвою «Т-во Українських Православних Богословів імені Київського Митрополита Іларіона». Членами Т-ва можуть бути духовні й світські особи з вищою теологічною освітою, а крім цього її всі інші духовні, що визначалися, чи визначаються своєю працею на полі науки чи розбудови Української Церкви. Крім того всі інші духовні особи можуть бути в Т-ві, як співпрацюючі члени. Завданням Т-ва є: 1. наукова праця; 2. оборона своїх станових інтересів.

Високе головування в Т-ві прийняв на себе Високопреосвященніший Владика Холмський і Підляський Іларіон, а на заступників обрано о. Прот. Др. Семена Смереку і о. Прот. Миколу Малюжинського. Обов'язки секретаря й скарбника Т-ва доручено Мгр. о. Евгенію Барщевському.

Максиміліян Плечко.

Організація Збройних Сил Української Гетьманської Держави 1918 року

(Продовження.)

Ветеринарна служба.

Органами ветеринарної служби були корпусні, дивізійні, бригадні, полкові та окремих формаций ветеринари.

Служба ремонту військ.

Органами служби ремонту військ були 9 ремонтних комісій й 8 ремонтних депо.

Наказом Військової Офіції ч. 668 від 5. листопаду 1918 р. встановлено дислокацію ремонтних депо:

Київське ремонтне депо — Голендерка, Волинське — Житомир, Подільське — Вінниця, Одеське — Кривий Ріг, Чернігівське — Чернігів, Полтавське — Полтава, Харківське — Слов'янське, Січеславське — Січеслав.

Геодезична служба.

Органами геодезичної служби були корпусні геодезисти.

Юридична служба.

Організацію юридичної служби нормували закони від 21. червня 1918 року про організацію військово-судових установ та їх компетенцією (Державний Вістник ч. 20 від 5. липня 1918 р.) й від 30. травня 1918 р. про військову підсудність (Державний Вістник ч. 11 від 15. червня 1918 р.). Військові суди утворено наказом Військової Офіції ч. 103 від 23. квітня 1918 року.

Військові суди поділялися на 2 вищі військові суди — в Києві та Січеславі й 32 військові штабові суди — при Головному Штабі та штабах армійських корпусів і дівізій. Наказами Офіції ч. 370 від 28. липня 1918 р. й ч. 383 від 2. серпня 1918 р. встановлено територіальну підсудність військовим судам. Київський Вищий Військовий Суд обслуговував Чернигівщину та Правобережну Україну з винятком Верхнедніпровського та Січеславського повітів Січеславщини; Січеславський Вищий Військовий Суд обслуговував Лівобережну Україну з винятком Чернигівщини та Верхнедніпровського й Січеславського повітів Січеславщини; північні повіти Таврії шодо підсудності військовим судам належали до Військового Штабового Суду в Олександрівську. Військові штабові суди при штабах армійських корпусів обслуговували штаб корпусу і всі корпусні частини та установи, окрім дівізійних; військові штабові суди при штабах дівізій обслуговували штаби дівізій та всі дівізійні частини й установи.

Військові суди складалися з голови й його товариша та суддів — 8 у вищому військовому суді та 4 в військовому штабовому суді. При військових судах були: для діловодства — секретарі та їх помічники, для провадження слідств — слідчі судді, для виконання прокурорського догляду — прокурори та їх товариши.

Служба воєнних комунікацій.

Органами служби воєнних комунікацій були завідуючі пересуванням військ. Українська Держава поділялася на 3 райони завідуючих пересуванням військ: Київський, Харківський та Одеський. Київський район охоплював Поліські й частину Правобережних залізниць, Харківський район — частини Лівобережних, Запорізьких і Слобідських залізниць, Одеський район — частини Правобережних, Запорізьких і Слобідських залізниць. Завідуючим пересуванням військ підлягали коменданти станцій.

Залоги.

Начальниками залог були найвищі рангою і старшинством командири вищих одиниць, з винятком Києва та Одеси, де начальниками залог були коменданти цих міст. Штати залог Української Армії, Фльоти та Авіації затверджено наказом Військової Офіції ч. 631 від 27. жовтня 1918 року. Начальникам залог підлягали корпусні й дівізійні коменданти.

Установу комендантів штабів армійських корпусів і дівізій утворено наказом Військової Офіції ч. 523 від 31. серпня 1918 року. Виконавчими органами корпусних і дівізійних комендантів були: а) в пунктах постійного розположення штабів корпусів і дівізій — Управління Комендантів Штабів АРМІЙСКИХ Корпусів і Дівізій, б) в Києві та Одесі — Коменданцькі Управ-

ління цих міст. В тих пунктах, де штаби корпусів і дивізій були розташовані вкупі, утворено одне управління корпусного коменданта. В Києві та Одесі утворено управління комендантів за особливими штатами. На корпусних і дивізійних комендантів пскладено обов'язки, визначені статутом залогової служби. В тих пунктах, де не було корпусних і дивізійних комендантів, коменданців обов'язки покладено на одного зо старшин місцевої військової частини за призначенням начальника залоги. Корпусним і дивізійним комендантам підпорядковані були вартові півсотні, сформовані при штабах корпусів і дивізій. Установу губерніяльних військових комендантів скасовано, а їх управління передано в повну підлеглість відповідних корпусних комендантів.

Склад Коменданцького Управління міста: Комендант, Старший Осавул, Молодший Осавул, Діловод-Скарбник, Залоговий Благочинний.

Особливі формациї.

До особливих формаций, що не були кадровими частинами, належали: Окрема Запорізька дивізія, Козацька Стрілецька дивізія, Окремий Чорноморський Козацький Кіш, Окремий Загін Низових Козаків, Окремий Загін Січових Стрільців, Старшинський Охочекомонний полк, Окрема Отаманська кіннотна сотня й піхотні та кіннотні вартові сотні.

Особливе становище супроти інших кадрових формаций займали: Окрема Сердюцька дивізія, Вартовий піхотний полк і Булавний кіннотний полк.

Окрема Сердюцька дивізія.

Наказом Військової Офіції ч. 545 від 20. вересня 1918 р. оголошено затверджений законом від 14. серпня 1918 р. статут про комплектування Війська Сердюків Української Держави й відбування служби в нім.

Військо Сердюків Української Держави складало окрему Сердюцьку дивізію з 4 піхотних полків, 1 кіннотного полку, 1 гарматнього полку й 1 інженерної сотні. Військовики Окремої Сердюцької дивізії поділялися на старшин, підстаршин і сердюків. Всі військовики дивізії, крім високої чести служби в її шерегах, не мали жодних особливих прав і привілеїв. Командир дивізії призначався на посаду й затвержувався на ній ЯВПГетьманом за Його особистим вибором із кандидатів, пропонованих Військовим Міністром. Вищий командний склад, до командирів окремих частин включно, обірав командир дивізії за кандидатським списком Головного Штабу. Призначення проводилося наказами по Армії Української Держави на загальних підставах. Всі старшини заличувалися в частині дивізії на внесок командира дивізії наказами по Армії Української Держави. Комплектування корпусу старшин дивізії проводилося щорічним випуском молодих людей, що скінчили військові школи за 1 розрядом, відповідно до кількості вільних місць у частинах дивізії. Ранги в дивізії відповідали таким саме рангам в інших частинах армії. Командир дивізії, як окремої частини, коонститувався правами й привілеями к-ра корпусу. На посади старшин у дивізії можна було призначати тільки осіб, що: а) належали до Української Нації, б) мали загальну освіту не нищє середньої та військову школу, в) мали попередню бойову службу, г) не пробували під судом або слідством, д) мали всі інші умови, потрібні для вступу на військову службу, згідно з законами Української

Держави. Усунення зо служби відбувалося на загальних підставах, встановлених для Української Армії. окрема Сердюцька дивізія комплектувалася молодими людьми на загальних для всієї Армії підставах, згідно зо статутом військової повинності. Служба в дивізії була обов'язкова. Сердюки повинні були відповідати таким умовам: а) мати вік не молодший загального призовного віку для всієї Армії, гарний фізичний склад, високий ріст; б) бути українцями, православними, хліборобами. Дивізія комплектувалася зо всієї території Української Держави, по нарадах Головної Управи Генерального Штабу, згідно з внесками командира дивізії про потрібну кількість новобранців для кожного роду військ дивізії та з розподілом їх по корпусних округах комплектування. Дивізія комплектувалася підстаршинами з числа сердюків, що скінчили курс учебової команди, зголосилися на поверхстрокову службу та що їх затвердило начальство. Призначення на посади підстаршин і сердюків дивізії провадилося на загальних підставах. Переміщення старшин, підстаршин і рядовиків із Армії в частини дивізії залежало виключно від розсуду ЯВПГетьмана, а з дивізії в Армію — провадилося на загальних підставах. Підстаршини й сердюки дивізії за час пробування в запасі Армії знаходилися на особливім обліку. При оголошенні мобілізації підстаршини й сердюки, що служили в активній службі в дивізії, призовались на загальних підставах, але йшли на укомплектування частин Сердюцької дивізії або в Сердюцькі запасові частини.

Вартовий піхотний полк.

Вартовий піхотний полк 2-курінного складу призначався для вартової та репрезентаційної служби в Києві, зокрема для охорони установ Воєнного М-ва. За наказом Військової Офіції ч. 602 від 20. жовтня 1918 р. полк підлягав безпосередньо командирові IV. армійського корпусу з зачлененням у склад цього корпусу.

Булавний кіннотний полк.

Булавний кіннотний полк 5-сотенного складу призначався для репрезентаційної служби в Києві, особливо до сформування кіннотної сотні в складі Власного Конвою ЯВПГетьмана. Штати Власного Конвою ЯВПГетьмана, що їх затверджено наказом Військової Офіції ч. 600 від 17. жовтня 1918 р. початково не передбачали в складі Конвою кіннотної сотні. Полк підлягав безпосередньо Воєнному Міністрові.

Окрема Запорізька дивізія.

Окрема Запорізька дивізія була сформована з охочих частин. Наказом Військової Офіції ч. 667 від 5. листопаду 1918 р. була вона підпорядкована командирові VII. армійського корпусу. Дивізія складалася з 4 піхотних полків, I кіннотного полку, I гарматнього полку, I кіннотного гарматнього дивізіону й I інженерного полку.

Козацька Стрілецька дивізія.

Козацька Стрілецька дивізія була сформована з полонених українських вояків у Німеччині та Австро-Угорщині. Наказом Військової Офіції ч. 470

від 2. вересня 1918 р. була вона заличена до складу Української Армії й підпорядкована командирові V. армійського корпусу. Наказом ч. 504 від 14. вересня 1918 р. дивізія перейшла до штатів, оголошених для Окремої Сердюцької дивізії. Дивізія складалася з 4 піхотних полків, 1 гарматного полку, 1 кіннотної сотні та 1 інженерної сотні.

Окремий Чорноморський Козацький кіш.

Окремий Чорноморський Козацький кіш був охочою формациєю. За наказом Військової Офіції ч. 554 від 3. вересня 1918 р. це піхотний полк нормального складу.

Окремий Загін Низових Козаків.

Окремий Загін Низових Козаків був охочою частиною. За наказом Військової Офіції ч. 583 від 7. жовтня 1918 р. був це піхотний полк нормального складу.

Окремий Загін Січових Стрільців.

Окремий Загін Січових Стрільців був охочою частиною. За наказом Військової Офіції ч. 440 від 23. серпня 1918 р. це піхотний полк нормального складу.

Старшинський охочекомонний полк.

Старшинський Охочекомонний полк був частиною окремого призначення, сформованою зо старшин, що залишилися після демобілізації без служби.

Окрема Отаманська кіннотна сотня.

Окрема Отаманська кіннотна сотня була особливою частиною в розпорядженні Воєнного Міністра.

Вартові сотні.

Піхотні й кіннотні вартові сотні були сформовані на основі законів від 26. липня 1918 р. про деякі тимчасові заходи для охорони державного порядку та громадського спокою (Державний Вістник ч. 28 від 29. липня 1918 р.) й від 2. жовтня 1918 р. про доповнення цього закону (Державний Вістник ч. 56 від 8. жовтня 1918 р.).

Запасні частини.

Постійні запасні частини були за мирного часу тільки в кінноті, для комплектування кінського запасу. Були це запасні кіннотні полки, що комплектували: 1 запасний кіннотний полк при 1. армійському корпусі — 1 кіннотну дивізію та Окрему кіннотну бригаду; 2 зап. кін. п. при II. арм. кор-сі — 2 кін. див. та Сердюцький кіннотний полк; 3. зап. кін. п. при III. арм. кор-сі — 3. кін. див. й 18. корпусний кіннотний полк; 4. зап. кін. п. при IV. арм. кор-сі — 4. кін. див. й 20. корпусний кіннотний полк.

Дислокація Сухопутних Сил.

I. Волинський армійський корпус — Житомир.

Командир — ген. значк. Дядюша.

Начальник Штабу — полк. Кривенко.

1. *Важка гарматна бригада* — Житомир.

Командир — ген. хор. Альтфатер.

1. важкий гарматний полк — полк. Карпов.

2. важкий гарматний полк — полк. Куделинський.

1. гірський гарматний полк — полк. Сарнавський.

1. піхотна дивізія — Житомир.

Командир — ген. хор. Левицький.

Начальник Штабу — полк. Єверт.

1. Луцький піхотний полк — пілк. Душенко.

2. Волинський піхотний полк — полк. Яворський.

3. Берестейський піхотний полк — полк. Ясенецький.

4. Холмський піхотний полк — полк. Косович.

1. *легка гарматна бригада* — Житомир.

Командир — полк. Тихонович.

1. легкий гарматний полк —

2. легкий гарматний полк — полк. Богомольний.

3. легкий гарматний полк — полк. Савицький.

2. піхотна дивізія — Рівне.

Командир — полк. Липко.

Начальник Штабу — в. ст. Капустянський.

5. Крем'янецький піхотний полк — полк. Маєвський.

6. Новоград-Волинський піхотний полк — полк. Масалітинів.

7. Житомирський піхотний полк — полк. Шевченко.

8. Ізяславський піхотний полк — в. ст. Порохівський.

2. *легка гарматна бригада* — Рівне.

Командир — ген. хор. Орловський.

4. легкий гарматний полк — полк. Брильов.

5. легкий гарматний полк — полк. Бегма.

6. легкий гарматний полк — полк. Годило-Годлевський.

2. Волинська кіннотна дивізія — Житомир.

Командир — ген. хор. Чеславський.

Начальник Штабу — полк. Григорів.

1. *кіннотна бригада* — полк. Опаторич.

5. Кинбурнський кіннотний полк — полк. Перемикин.

6. Ольвіопольський кіннотний полк — полк. Цвіленів.

2. *кіннотна бригада* —

7. Володимир-Волинський кіннотний полк — полк. Зубов.

8. Український кіннотний полк — полк. Конраді, а потім — в. ст. Плечко.

2. *кінний гарматний полк* — полк. Пацинський.

Окремий Чорноморський Козацький кіш — Бердичів.

Командир — полк. Блохин, а потім — полк. Легін.

1. запасний кіннотний полк — Житомир.

Командир — полк. Дараган.

ІІ. Подільський армійський корпус — Вінниця.

Командир — ген. значк. Єрошевич.

Начальник Штабу — ген. хор. Бортновський.

2. важка гарматня бригада — Вінниця.

Командир — полк. Раҳмин.

3. важкий гарматний полк — полк. Савинський.

4. важкий гарматний полк — полк. П'ятаченко.

2. гірський гарматний полк — полк. Матвіїв.

3. піхотна дивізія — Вінниця.

Командир — ген. хор. Бочковський.

Начальник Штабу — в. ст. Худолій.

9. Прокурівський піхотний полк — полк. В'яземців.

10. Подільський піхотний полк — полк. Кувавський.

11. Вінницький піхотний полк —

12. Могилівський піхотний полк — полк. Ізотов.

3. легка гарматня бригада — Вінниця.

Командир — ген. хор. Лунський.

7. легкий гарматний полк — полк. Русанов.

8. легкий гарматний полк — полк. Ідзяковський.

9. легкий гарматний полк — полк. Вікентіїв.

4. піхотна дивізія — Жмеринка.

Командир — ген. хор. Лебедів.

Начальник Штабу — ген. хор. Вікентіїв.

13. Липовецький піхотний полк — полк. Хлистов.

14. Уманський піхотний полк — полк. Галанчук, а потім — полк. Багоцький.

15. Брацлавський піхотний полк — полк. Кривдин.

16. Березіцький піхотний полк — полк. Архангельський.

4. гарматня бригада — Жмеринка.

Командир — ген. хор. Мещеринов.

10. легкий гарматний полк — в. ст. Казанців.

11. легкий гарматний полк — полк. Сварика.

12. легкий гарматний полк — полк. Андріїв.

4. Харківська кіннотна дивізія — Вінниця.

Командир — ген. хор. Барабович.

1. кіннотна бригада —

13. Стародубський кіннотний полк — полк. Нестеровський.

14. Охтирський кіннотний полк — полк. Єлчанінов.

2. кіннотні бригади — ген. хор. Єлчанінов.

15. Білгородський кіннотний полк — полк. Лермонтов.

16. Вознесенський кіннотний полк — полк. Гончарів.

4. кінний гарматний полк —
Окремий Загін Низових Козаків — Могилів.
Командир — полк Киріenko.
2. запасний кіннотний полк — Вінниця.
Командир — полк. Попів.

III. Одеський армійський корпус — Одеса.

Командир — ген. значк. Колодій, а від 8. VII. 1918 — ген. значк.
Березовський

Начальник Штабу — ген. хор. Ізergін.

3. важка гарматна бригада — Одеса.

Командир — полк. Динників.

5. важкий гарматний полк — полк. в. ст. Лейбін.

6. важкий гарматний полк — полк. Іллясевич.

3. гірський гарматний полк — полк. Маковейський.

5. піхотна дивізія — Одеса.

Командир — полк. хор. Кирпотенко.

Начальник Штабу — в. ст. Якименко.

17. Тираспільський піхотний полк — полк. Дацевич-Заноза, а потім —
полк. Голубенко.

18. Поморський піхотний полк — полк. Абрамович.

19. Одеський піхотний полк — полк. Юрій.

20. Дніпровський піхотний полк — полк. Удовиченко.

5. легка гарматна бригада — Одеса.

Командир — полк. Зольнер.

13. легкий гарматний полк — полк. Добровольський.

14. легкий гарматний полк — полк. Стольбовський.

15. легкий гарматний полк — полк. Сутковий.

6. піхотна дивізія — Ол'віопіль.

Командир — ген. хор. Купчинський.

Начальник Штабу — в. ст. Крем'янецький.

21. Єлисаветський піхотний полк — полк. Лихачів.

22. Олександрійський піхотний полк — полк. Козубек.

23. Запорізький піхотний полк — полк. Терлецький.

24. Херсонський піхотний полк — полк. Кущинський.

6. легка гарматна бригада — Ол'віопіль.

Командир — ген. хор. Іванів.

16. легкий гарматний полк — полк. Родович.

17. легкий гарматний полк — в. ст. Чорнобаїв.

18. легкий гарматний полк — полк. Сухотин.

1. Чернігівська кіннотна дивізія — Кривий Ріг.

Командир — ген. хор. Біскупський.

Начальник Штабу — ген. хор. Петерс.

1. кіннотна бригада — полк. Поплавський.

2. Чугуївський кіннотний полк — полк. Геништа.

4. Ізюмський кіннотний полк — полк. Зененко.

2. кіннотна бригада — полк. Каратіїв.
 17. Чернігівський кіннотний полк — полк. Бузунів.
 19. Сумський кіннотний полк — полк. Яненко.
 1. кінний гарматний полк — полк. Матвій.
 3. запасний кіннотний полк — Кривий Ріг.
 Командир —
 3. *Окрема гарматня бригада* — Одеса.
 Командир — ген. хор. Шолп.
 1. Окремий важкий гарматний полк —
 8. Окремий важкий гарматний полк —
 9. Окремий важкий гарматний полк —

IV. Київський армійський корпус — Київ.

Командир — ген. хор. Мартинюк, от 21. VIII. 1918 — ген. значк. Федяй, а від 7. IX. 1918 — ген. хор. Волховський.

Начальник Штабу — ген. хор. Панченко-Криворотенко, а від 12. X. 1918 — ген. хор. Заболотний.

4. важка гарматня бригада — Київ.
 Командир — ген. значк. Романовський.
 7. важкий гарматний полк —
 8. важкий гарматний полк — полк. Болховський.
 4. гірський гарматний полк — полк. Гощицький.

7. піхотна дивізія — Київ.

Командир — ген. хор. Волховський, а від 7. IX. 1918 — ген. знач. Федяй.

Начальник Штабу — в. ст. Матюшків.

25. Овруцький піхотний полк — полк. Кисілів.
 26. Радомисльский піхотний полк — полк. Асіїв.
 27. Корсунський піхотний полк —
 28. Свирський піхотний полк —
 7. легка гарматня бригада — Київ.
 Командир — полк. Дем'янович.
 19. легкий гарматний полк — полк. Сиром'ятників.
 20. легкий гарматний полк —
 21. легкий гарматний полк — полк. Савицький.

8. піхотна дивізія — Черкаси.

Командир — ген. хор. Острянський, а від 12. X. 1918 — ген. хор. Біліма-Колосовський.

Начальник Штабу — в. ст. Аракін.

29. Васильківський піхотний полк — полк. Зякин.
 30. Канівський піхотний полк — полк. Хижняк.
 31. Черкаський піхотний полк — полк. Сікевич.
 32. Чигиринський піхотний полк — полк. Шевелев.
 8. легка гарматня бригада — Черкаси.
 Командир — ген. хор. Островський.

22. легкий гарматний полк — ген. хор. Дмитріїв.

23. легкий гарматний полк — полк. Абаза.
24. легкий гарматний полк — полк. Закревський.

Окрема Сердюцька дивізія — Київ.

Командир — ген. хор. Клименко.

Начальник Штабу — ген. хор. Гамченко.

Інтендант — полк. Осипів.

1. Сердюцький піхотний полк — полк. Богачів.
2. Сердюцький піхотний полк — полк. Верниковський.
3. Сердюцький піхотний полк — полк. Бондарчук.
4. Сердюцький піхотний полк — полк. Босенко.

Сердюцький Лубенський кіннотний полк — полк. Омелянович-Павленко.

Сердюцький гарматний полк — полк. Грінченко, а потім полк. Афанасій.

Сердюцька інженерна сотня — в. ст. Пустовойтенко.

Окрема Січеславська кіннотна бригада — Київ.

Командир — ген. хор. Ліницький.

1. Бузький кіннотний полк — полк. Білогрудов.

3. Київський кіннотний полк — полк. Сухин.

1. *окрема гарматня бригада* — Київ.

Командир — ген. хор. Шель.

2. Окремий важкий гарматний полк — в. ст. Русіян.

3. Окремий важкий гарматний полк — полк. Василенко.

4. Окремий важкий гарматний полк — полк. Білій.

Залізнична бригада — Київ.

Командир —

Окремий Загін Січових Стрільців — Біла Церква.

Командир — полк. Коновалець.

Вартовий піхотний полк — Київ.

Командир —

Київський Старшинський Охочекомонний полк — Київ.

Командир — полк. Дембровський.

Булавний кіннотний полк — Київ.

Командир —

4. *запасний кіннотний полк* — Голендерка.

Командир —

Окрема Отаманська кіннотна сотня — Київ.

Командир —

1. *понтонний курінь* — Київ.

Командир —

V. Чернігівський армійський корпус — Чернігів.

Командир — ген. хор. Дорошкович.

Начальник Штабу — ген. хор. Котельників.

5. *важка гарматня бригада* — Чернігів.

9. *важкий гарматний полк* — полк. Батурський.

10. *важкий гарматний полк* — полк. Дергач.

5. *гірський гарматний полк* — полк. Харкевич.

9. піхотна дивізія — Чернігів.

Командир — ген. значк. Стефанович-Стасенко.

Начальник Штабу — в. ст. Вольський.

33. Чернігівський піхотний полк — полк. Ясновський.

34. Козелецький піхотний полк — полк. Науменко.

35. Ніженський піхотний полк — полк. Миклашевський.

36. Батуринський піхотний полк —

9. легка гарматня бригада — Чернігів.

Командир — ген. хор. Снесарів.

25. легкий гарматний полк — в. ст. Ахматов.

26. легкий гарматний полк — полк. Голіков.

27. легкий гарматний полк — полк. Сакович.

10. піхотна дивізія — Прилука.

Командир — ген. хор. Безкровний.

Начальник Штабу — полк. Вольський.

37. Стародубський піхотний полк — полк. Яковлів.

38. Глухівський піхотний полк —

39. Борзенський піхотний полк —

40. Конотопський піхотний полк — полк. Лянцкоронський.

10. легка гарматня бригада — Прилука.

Командир — полк. Базалійський.

28. легкий гарматний полк — полк. Здоренко.

29. легкий гарматний полк — полк. Поляків.

30. легкий гарматний полк — в. ст. Черновецький.

Козацька Стрілецька дивізія — Конотоп.

Командир — ген. хор. Сокира-Яхротов, а від 24. IX. 1918 — ген. хор.

Василюв-Чечель.

Начальник Штабу — ген. хор. Піонтковський.

1. Козацький Стрілецький піхотний полк — полк. Голятовський, а по-
тім — полк. Пузицький.

2. Козацький Стрілецький піхотний полк — полк. Локощенко.

3. Козацький Стрілецький піхотний полк — полк. Мазуренко.

4. Козацький Стрілецький піхотний полк — полк. Гудима.

Козацький Стрілецький гарматний полк. —

Козацька Стрілецька кіннотна сотня —

Козацька Стрілецька інженерна сотня —

20. Павлоградський кіннотний полк — Чернігів.

Командир —

VI. Полтавський армійський корпус — Полтава.

Командир — ген. хор. Осецький, а від 6. VI. 1918 — ген. хор. Слю-
саренко.

Начальник Штабу — ген. хор. Пулевич, а від 17. VIII. 1918. — ген.
хор. Гембачів.

6. важка гарматня бригада — Полтава.

Командир — ген. хор. Богаєвський.

11. важкий гарматний полк — полк. Толкушkin.
 12. важкий гарматний полк — в. ст. Тальвінський.
 6. гірський гарматний полк — в. ст. Нейло.
11. піхотна дивізія — Полтава.
 Командир — ген. хор. Омелянович-Павленко.
 Начальник Штабу — в. ст. Рак.
 41. Роменський піхотний полк — полк. Кузьменко-Гвоздевич.
 42. Сумський піхотний полк — полк. Базильський.
 43. Гайворонський піхотний полк — Пузицький.
 44. Охтирський піхотний полк — полк. Іваницький.
11. легка гарматня бригада — Полтава.
 Командир — полк. Пащенко.
 31. легкий гарматний полк — в. ст. Свішників.
 32. легкий гарматний полк — в. ст. Данилевський.
 33. легкий гарматний полк — полк. Клименко.
12. піхотна дивізія — Лубні.
 Командир — ген. хор. Олександрович.
 Начальник Штабу — полк. Петрів.
 45. Лубенський піхотний полк —
 46. Миргородський піхотний полк — полк. Бурківський.
 47. Кремінчуцький піхотний полк — полк. Піоторович.
 48. Полтавський піхотний полк — полк. Мурашко.
12. легка гарматня бригада — Лубні.
 Командир — ген. хор. Лукин.
 34. легкий гарматний полк — полк. Василенко.
 35. легкий гарматний полк — полк. Кирей.
 36. легкий гарматний полк — полк. Горленко.
- VII. Харківський армійський корпус** — Харків.
- Командир — ген. хор. Вовкобій, а від 28. X. 1918 — ген. хор. Лігнау.
 Начальник Штабу — ген. хор. Рябинин, а від 12. X. 1918 — ген. хор.
 Панченко-Криворотенко.
 7. важка гарматня бригада — Харків.
 Командир — ген. хор. Лахтіонов.
 13. важкий гарматний полк — полк. Морович.
 14. важкий гарматний полк — полк. Тимофій.
 7. гірський гарматний полк — полк. Валицький.
13. піхотна дивізія — Харків.
 Командир — ген. хор. Даценко, а від 2. VII. 1918 — ген. хор. Білінський.
 Начальник Штабу — сот. Стецький.
 49. Бирюцький піхотний полк — ген. хор. Фостиків, а потім полк. Вос-
 кресенський.
 50. Куп'янський піхотний полк — полк. Папа-Федорів.
 51. Старобільський піхотний полк — полк. Стояненко.
 52. Слав'яносербський піхотний полк — полк. Гаєвський.
13. легка гарматня бригада — Харків.
 Командир — ген. хор. Бенуа.

37. легкий гарматний полк — полк. Чашинський.
 38. легкий гарматний полк — полк. Власенко.
 39. легкий гарматний полк — полк. Сварика.
14. *піхотна дивізія* — Бахмут.
 Командир — ген. хор. Федяй, від 14. IX. 1918 — ген. хор. Биліма-Колосовський, а від 12. X. 1918 — ген. хор. Жнов.
 Начальник Штабу — в. ст. Красовський.
53. Харківський піхотний полк — полк. Скулішевський.
 54. Корочанський піхотний полк — полк. Герц.
 55. Валкський піхотний полк — полк. Трембач.
 56. Ізюмський піхотний полк — полк. Волошин-Петриченко.
14. *легка гарматня бригада* — Бахмут.
 Командир — ген. хор. Телешов.
40. легкий гарматний полк — полк. Бащинський.
 41. легкий гарматний полк — в. ст. Вовчанський.
 42. легкий гарматний полк — полк. Міткевич-Вовчанський.
- Окрема Запорізька дивізія* — Старобільське.
 Командир — ген. хор. Натіїв, а від 1. VII. 1918 — ген. хор. Бочковський.
 Начальник Штабу — в. ст. Вержбицький, а потім — полк. Церетелі.
1. Запорізький ім. Гетьмана Дорошенка піхотний полк — в. ст. Загродський.
 2. Запорізький піхотний полк — полк. Болбачан.
 3. Гайдамацький піхотний полк — полк. Сікевич.
 4. Запорізький ім. Гетьмана Хмельницького піхотний полк — полк.
 Шаповал, а потім — в. ст. Луб'яницький.
- Запорізький ім. Отамана Гордієнка кіннотний полк — полк. Петрів,
 а потім — полк. Продьмо.
- Запорізький гарматний полк — полк. Парфеній.
 Запорізький кінний гарматний дивізіон — полк. Алмазов.
 Запорізький інженерний полк — полк. Козьма.
3. Подільська кіннотна дивізія — Слов'янське.
 Командир — ген. хор. Кульжинський.
 Начальник Штабу — в. ст. Карпинський.
1. кіннотна бригада — ген. хор. Кислиця.
 9. Тираспольський кіннотний полк — полк. Ставраки.
10. Новгород-Сіверський кіннотний полк —
 2. кіннотна бригада — полк. Емануель.
11. Одеський кіннотний полк — полк. Козаків.
 12. Полтавський кіннотний полк — полк. Пальшау.
3. кінний гарматний полк — полк. Левицький.
 2. *Окрема гарматня бригада* — Харків.
 Командир — ген. хор. Калачевський.
5. Окремий важкий гарматний полк — полк. Жандр.
 6. Окремий важкий гарматний полк — полк. Колпаков.
 7. Окремий важкий гарматний полк — полк. Мельницький.
 2. *понтонний курінь* — Харків.
 Командир —

(Продовження буде.)

УВАГА!

ПРОЧИТАЙТЕ!

Адміністрація відповідає за акуратність висилки часописів «Нація в Поході» і «Українська Дійсність» тільки в разі додержання п. п. передплатчиками двох умов:

Замовлення, рекламації, зміну адреси слати безпосередньо адмін-ції: „Ukrajinská Díjsnísť“, Praha I., Národní tř. 25. I. E. — Protektorát Böhmen und Mähren

Передплату своєчасно посылати лише на слідуючі наші контакти:

В Німеччині і в Протектораті — на складанки поштової щадниці в Празі на конто: «Čís. 73.610 Mykola Rossinevych, Praha-Nusle II.».

В Словаччині — на складанки пошт. щадниці в Братиславі: «Čís. 4100. Městská spořitelna, Bratislava» на рахунок: «Čís. 238. Ing. Marian Nazjuta».

ЦІННИК КНИЖКОК,

які можна набувати в адміністрації

„Ukrajinská Díjsnísť“, Praha I., Národní tř. 25, I. E. — Protektorat B. u. M.

Проф. Д. Дорошенко. Історія України.	Ціна К
(До Світової війни). Два томи за 100—	
Проф. Д. Дорошенко. Історія України. I. т. — Доба Центр. Ради	80—
Проф. Д. Дорошенко. Історія України. II. т. — Укр. Гетьм. Держ.	120—
В. Липинський. Листи до братів хліборобів	70—
С. Шемет. Програмові питання в Гетьманській літературі	8—
Др. О. Назарук. Слово до українських людей доброї волі	8—
«Хліборобська Україна» — комплект 5 томів (50—)	30—
«Нація в Поході», за 1939. і 1940. р., окремі числа по	5—
«На Відсіч», ч. 8—9 багато ілюстроване, ювілейне число (10—)	7·50
«На Відсіч», ч. ч. 10—11., 12—13., ілюстроване го (5—)	2·50
«Українська Дійсність», ч. ч. 1—5. за 1939—40. р. по	2·50
Бюлетень Гетьманської Управи, ч. ч. 3, 4, 9, 12, 13, кожне по	4—
Комунікат Прес. Відділу Гетьм. Управи 5. VI. 1939	4—
Перший Делегатський З'їзд Укр. Громади в Німеччині (5—)	2·50
Проф. Д. Дорошенко. Православна Церква	10—
In Polen nichts Neues (руйнування укр. церков)	6—
М. Тимофій. Хліборобський банк	5—
Т. Шевченко. Гайдамаки. (Ілюстроване видання)	12—
Prof. D. Doroschenko, Schewtschenko der grosse ukr. Nationaldichter	6—
П. Щуровська-Россіневичова. 21 народня пісня для шкільних хорів	15—
Альбом народніх вишивок	20—
Є. Чикаленко. Спомини	60—
Б. Гомзин. Тройзілля Збірничок поезій	5—
В. Бірчак. Велика перемога. Історична повість	20—
Альманах Карпато-Українських письменників.	25—
С. Черкасенко. Вигадливий бурсак. Історична комедія для молоді .	5—
А. Бескид. Сторожі волі. Героїчна песна	4—
М. Баланчук. Єва навчає. Фарс	4—
Листівка — Тарас Шевченко.	1—

Ціни подано в К і без коштів пересилки. 10 К = 1 RM = 2 зл.

В скобках окремі ціни для Німеччини й Генерал-Губернаторства.

На порто добавляйте 10% ціни замовлень.

Адміністрація «Української Дійсності».

ЧИТАЙТЕ,
ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ,
ПОШИРЮЙТЕ
НАЦІЮ В ПОХОДІ!

В 1941 р. «НАЦІЯ В ПОХОДІ» — незалежний, понадпартийний, загальноукраїнський двотижневик, присвячений справам політики, громадського життя й культури — приноситиме:

ПРАЦІ в царині україновивчення, економіки, історії, філософії, права, військовості, мистецтвознавства тощо;

СТАТТИ на актуальні теми української й світової політики;

ОГЛЯДИ українського життя на рідних землях і на чужині;

ТВОРИ українських та чужинних поетів і прозаїків;

НАРИСИ в царині мистецької критики;

ОГЛЯДИ нових українських і чужинецьких видань;

ОГЛЯДИ преси.

НАЦІЯ В ПОХОДІ в 1941 році принесе праці таких авторів: проф. Оп. АНДРІЄВСЬКОГО, др. М. АРКАСА, Ом. БЕРЕЗЯКА, БУКОВИНЦЯ, М. ГЕЦА, др. Ів. ГЛАДИЛОВИЧА, др. Б. ГОМЗИНА, М. ГОСТРОГО, О. ГУБЧАКА, проф. Д. ДОРОШЕНКА, О. ДУМИНА, В. ЄВТИМОВИЧА, др. П. КОВАЛЕВА, А. КОРНІЙЧУКА, Ів. МЕЛЬНИКА, Б. МОНКЕВИЧА, ген. М. ОМЕЛЯНОВИЧА-ПАВЛЕНКА, ген. штабу ген.-хор. В. ПЕТРОВА (в воєнно-фац. питаннях), М. ПЛЕЧКА, др. Г. СІМАНЦЕВА, О. СУРМАЧА, проф. Є. СОКОВИЧА, др. інж. агр. А. ФЛАТЦА, М. ФОРОСТЕНКА, др. О. ФУНДАКА, С. ШЕМЕТА, проф. ЩЕРБАКІВСЬКОГО й інших.

НАЦІЯ В ПОХОДІ за короткий час свого існування зустріла прихильну оцінку широкого кругу читачів у краю й на чужині.

ПОШИРЮЙТЕ «НАЦІЮ В ПОХОДІ» В 1941 РОЦІ!